

Мария Радонова: „Творческият процес у Вапцаров“

На 17 април 1975 г. в Института за литература се състоя публичната защита на дисертацията на Мария Радонова на тема „Творческият процес у Вапцаров“. На защитата присъствуваха научни сътрудници от института, преподаватели от СДУ „Климент Охридски“ и много граждани. Рецензенти на дисертационния труд бяха проф. Ефрем Каранфилов и проф. Георги Димов. Техните рецензии обстойно разкриха проблематиката на труда, подчертаха приносните моменти в него, отбелязаха редица характерни особености на подхода на авторката към поставените въпроси, както и някои спорни страни в тяхното третиране.

В своята рецензия проф. Е. Каранфилов оцени правилната идейно-естетическа насоченост на труда, проличава още в първа глава „Теоретично-методологични проблеми при изследване творческия процес у писателя“, която сочи смело и плодотворно навлизане в една слабо изследвана от литературознанието област — психология на литературното творчество. Той изтъкна правилната постановка и сравнително пълното третиране на основни въпроси на Вапцаровото творчество — оформяне на творческата личност във връзка с конкретни общественно-политически живот в края на 20-те и 30-те год.; литературни влияния и сходства (Радевски и Вапцаров, Смирненски и Вапцаров, Яворов и Вапцаров, Горки, Маяковски и Вапцаров). Особен интерес според рецензента представлява въпросът за фолклора и творчеството на Вапцаров, разгледан в труда детайлно. От една страна, Радонова изследва народното творчество по отношение на идейност, образна система, език и т. н., а, от друга — подчертава доминиращата богата творческа индивидуалност на поета. Рецензентът оцени високо главата „Художествено-естетически възгледи на Вапцаров“ — доказателство за научна осведоменост. Особено ценен е богатият документален материал, който авторката привлича, за да направи своите наблюдения върху развитието на творческия процес у поета — от прякото съзерцаване на действителността и зараждане на идеята до нейното конкретно реализиране в стихове. Интересни са нейните наблюдения над различни редакции на отделни стихотворения, които дават основа за изводи и обобщения върху особености на творческия процес у Вапцаров. Отбелязвайки някои отделни неточности и пропуски, неизбежни за един кандидатски труд, Е. Каранфилов в заключение отново подчерта трудната задача, която авторката си е поставила,

навлизането ѝ в малко изследвани области привличането на богат архивен и документарен материал.

Вторият рецензент проф. Георги Димов изтъкна оригиналния характер на труда, който се занимава със слабо разработените проблеми на творческия процес, приложени върху едно голямо явление в българската и световната литература — Вапцаров: „Макар трудът да е онаслобен „Творческият процес у Вапцаров“, по същество той представя едно сравнително цялостно монографично изследване за поета-революционер, разбира се, с определена насоченост и акценти на отделните части с оглед на основната изследователска задача.“ Рецензентът подчерта широката изходна теоретико-естетическа и историко-литературна база на изследването. Постоянният стремеж на дисертантката да привлече разнородни извори, сродяващи със социално-историческата, житейски-битовата, духовната и природната среда на Вапцаров, има като резултат своеобразния жанр на труда, „... чиято научна значимост се определя най-вече от обилната и разнообразна база на използвания документален материал, анализиран с външен, с усет за значителното и случайното, както и от обсега на подхванатите въпроси, от методологическите позиции, от които те се осветляват“. Опитът на Радонова да открие известни общи закономерности в творческия процес и да ги приложи върху конкретен литературен материал е извършен от правилни марксовски позиции — търси се връзката между субективни психологически моменти на съзерцание, наблюдение и т. н. и мирогледа, революционната дейност, емоционалната нагласа на твореца. В заключение Г. Димов оцени труда на Радонова като принос във вапцароведението.

В своето изказване проф. В. Колески изтъкна отново приноса на оригинален характер на труда, неговото трайно значение като база за бъдещите изследователи на Вапцаров. Н. с. Хр. Йорданов, съгласен с общата положителна оценка, направи някои забележки относно тълкуването и определянето на мястото на ранните Вапцарови стихове в дисертацията. В своите заключителни думи М. Радонова изрази намерението си да продължи работата върху близката и скъпа за нея тема за живота и творчеството на Вапцаров. С пълно болшинство Научният съвет реши да бъде присъдена научната степен „кандидат на филологическите науки“ на дисертантката Мария Радонова.

Катя Бъклова

На 17 април 1975 г. в Института за литература при БАН Стефан Любенов Коларов защита дисертация на тема „Творчеството на Ангел Каралийчев“. Присъствуваха членовете на Научния съвет, сътрудници на института, преподаватели от Софийския университет, граждани. Заседанието беше ръководено от директора на Института за литература Тончо Жечев. Той представи дисертанта, чийто научен ръководител е акад. Георги Цанев. Стефан Коларов прочете автореферат на дисертационния труд, след което думата беше дадена на двамата рецензенти — проф. Жельо Авджиев и ст. н. с. Здравко Петров. Общото убеждение на рецензентите е, че представеният труд има качествата на дисертационна работа и дава основание на Стефан Коларов да бъде присъдено званието „кандидат на филологическите науки“. И в двете рецензии трудът беше подложен на обстоен анализ, бяха посочени добрите му страни, бяха направени някои забележки.

Проф. Ж. Авджиев определи дисертацията като „първото монографично изследване върху творческия път на Каралийчев“ — мнение, с което изразиха съгласие всички изказали се по-късно. Ж. Авджиев отбелязва както пълното обхващане на творчеството на Каралийчев, така и убедителността на анализите, изводите, заключенията. Коларов според рецензента „успешно свързва особеностите на проблемите в творчеството на Каралийчев с общите проблеми в развитието на нашата литература“. Интересни са литературните паралели, които авторът прави. Ж. Авджиев смята, че Коларов е избягнал елементарните присъди, търсил е богати и нюансирани характеристики. При това отлично познаване на житейската и творческата биография на Каралийчев е съчетано с лекота на перото. Литературно-критическият, есеистичен подход на дисертанта обаче дава не само положителни резултати. От една страна, този подход насища анализите с външние, постига се вживяване в света на разглеждания писател, демонстрира се обич към него. От друга страна — дисертантът не винаги вника в сложността на поставения проблем, не винаги може да се освободи от властта на писателя — „На места есеистичното и литературно-историческото като че ли се разминават“.

Ж. Авджиев направи някои възражения по плана и композицията на труда, но акцентува върху разработката на въпросите. Намира добре обосновано от автора „появяването“ на твореца Каралийчев, но неубедителност в оценката на младежките работи на писателя. Не възражава срещу характеристиката на сборника „Ръж“ (1925). Намира, че дисертантът е най-сигурен в разкриване особеностите на лирико-повест-

вателния маниер на Каралийчев, в конкретното тълкуване на отделните му творби. Очаква повече в поднасянето на по-синтетични картини от идейния и литературния живот, в тълкуване естетическите позиции на писателя. Приемливо е представен драматичният похват у Каралийчев след 1925 г. Обясним е възторгът, с който се говори за приказките на Каралийчев. В правилна светлина е видяно и творчеството на писателя след Девети септември. Общо взето, Ж. Авджиев смята обсъждания труд за принос в цялостното осветляване творчеството на Каралийчев.

Здр. Петров вижда представения труд като нова проява на засиления интерес към „септемврийската“ литература. Продължава се нейното литературоведско усвояване, започнато от Г. Цанев, Г. Бакалов, Ив. Мешев. Здр. Петров направи обща характеристика на септемврийските поети, като посочи особеното място, което заема Каралийчев в тяхната среда. Ст. Коларов е трябвало да се справя с немалко трудности. Напълно основателно той се е заел да изследва творчеството на Каралийчев успоредно с неговата жизнена и идейна биография. Добро впечатление прави богатството на биографичен материал, в голямата си част издирен от автора. Ст. Коларов владее добре фактическия материал, свободно бори с него. Най-ценното му качество според рецензента е, че не се плъзга по тематично разглеждане на творчеството на писателя, а се стреми да разкрие натурила на Каралийчев. Уместни са направените паралели, интересни са опитите да се намерят допирни точки с поетиката на имажинизма. Здр. Петров смята, че като цяло Стефан Коларов е съумял да влезе в образния свят на Каралийчев. Може да се одобри и неговата непредубеност спрямо творчеството на писателя след „Ръж“, умението да се посочи развитието на разказвача. В заключение Здр. Петров подчерта обективността на автора при работата с произведенията на Каралийчев, добросъвестността на изследването, наличието на „нерва на търсенето“.

Първото изказване по дисертацията направи доц. Елка Константинова. Според нея най-ценното в обсъждания труд е добросъвестното проучване на фактите, откриването на нови данни. Общо взето, Стефан Коларов не развива нова концепция за Каралийчев, пише в духа на направените вече оценки, но се стреми да проникне в света на писателя, да го обхване цялостно. Недостатъчно задълбочен е анализът на „Ръж“. Но явно в е оценен Каралийчев като чародец на словото. Е. Константинова смята, че дисертантът недостатъчно ясно посочва мястото на Каралийчев в българската литература, в българската повество-

вателна традиция. На това мнение се противопостави н. с. Хр. Йорданов, който твърди, че дисертантът разглежда Каралийчев напълно в рамките на българската белетристична традиция. В изказването си по-нататък Хр. Йорданов говори за разнообразните оценки, които са давани досега на Каралийчев, и за умението на Ст. Коларов да изложи своята позиция в анализирането на една конфликтна творческа личност. Така неговата работа е нов принос в изясняване творчеството на Каралийчев след трудовете на Г. Цанев, С. Султанов, П. Зарев.

Иван Сарандев, научен сътрудник в института, се присъедини към мнението, че разглежданото изследване за пръв път цялостно обхваща живота и творчеството на Каралийчев. Добро впечатление прави стремежът на Коларов да издири повече документален материал. Но авторът има сполуки и вестетическия анализ. Съпоставките с Фурнаджиев и Разцветников допринасят

да се открие своеобразието на Каралийчев. Сарандев препоръчва избягване на някои езикови увлечения — това беше мнение и на другите изказали се.

Весела Малеева, научен сътрудник в института, смята, че трудът е написан с чувство за отговорност. Очевидна е любовта на автора към разглеждания писател.

Директорът на института съобщи положителното мнение на акад. Михаил Арнаудов за разглеждания труд. М. Арнаудов е бил възпрепятстван да присъства поради болест. Стефан Коларов отговори на въпросите, поставени в рецензиите, съгласи се с посочените пропуски, защити свои твърдения. Дисертантът изрази сърдечна благодарност на своя научен ръководител акад. Г. Цанев и на рецензентите.

С тайно гласуване Научният съвет единодушно присъди на Стефан Коларов званието „кандидат на филологическите науки“.

Катя Янева